

Europa a l'edat mitjana fins al segle XVI, a causa del consum d'aquest cereal. Aleshores es va considerar com una maledicció del cel. Una crònica de l'època ens diu: *A aquesta època (segle XI) feia estragaments entre els homes un flagel terrible, un foc ocult (...). Un foc mortal començà a devorar moltes víctimes (...).*

L'any 1943, el químic Albert Hoffmann va descobrir en la banya del sègol l'àcid LSD, que produïa les convulsions i acompanyava el viatge al·lucinant de la droga. És possible que s'anomenés "foc de Sant Antoni" per haver-se produït una gran epidèmia d'aquesta malaltia prop del lloc on era la seua tomba. I, a propòsit, tinguem en compte que Sant Antoni ostenta el patronatge del guariment de la malaltia per haver curat -diuen- els primers casos de la gran epidèmia esmentada. Provocador i guaridor al mateix temps. Misteris de sants?

Però qui era Sant Antoni? Nasqué a Queman (Egipte) l'any 251 en una família rica. Als vint anys escoltà la paraula de Déu i, després d'haver repartit els seus béns a les persones pobres, es va retirar al desert. Fou el fundador de comunitats d'eremites i monjos. La seua vida al desert va estar sotragada per les malifestes del Diable que mai no el deixava tranquil i que fou vençut per Sant Antoni amb penitència i oració. Morí l'any 356, quan tenia 105 anys, i fou soterrat vora el Mar Roig. Després, traslladaren les seues despulles a Alexandria, i ara són a Sant Julià d'Arles, a França.

Sembla que la festa de Sant Antoni no es va fixar el 17 de gener fins al segle XI, segurament després de l'arribada de les seues relíquies a França. A les nostres comarques ens vingué amb la Reconquesta, i el morellà Francesc Paholach, bisbe de Tortosa, escampà aquesta festa per tota la diòcesi a partir de l'any 1311.

Estampa gravada en coure a Castelló (1455). Tiratge de València (1651).
Procedència: AMADES (1993)

Quant a la simbologia referida a Sant Antoni, no sabem ben bé quan esdevingué patró dels animalets. Podria ser perquè es representa sempre amb un porquet, el qual ha estat, al llarg dels anys, un dels animals més estimats de la gent camperola.

Així mateix, el porc és el símbol de la impuresa (no el tasten ni el poble musulmà ni el jueu) i també de la luxúria i la

Gravat valencià de la impremta Laborda (s. XIX).
Arxiu: Santiago Casanova, Pvre.

gola, i el fet d'incorporar-lo a la iconografia del sant, sorgeix de les lluites que Sant Antoni tingué amb els dimonis, que no el deixaven ni un moment tranquil; fins i tot en va haver un que es va introduir dins d'un porc per tal de turmentar el bon home, però aquest el va prendre sota la seua protecció, i l'animalet sempre el va acompanyar.

El porquet esdevingué també un element important de la festa perquè, a molts pobles, s'en criava un per menjar-se'l el dia de la festa. El porquet de Sant Antoni (així se l'anomenava) anava amb una esquella penjada al coll per tot el poble i la gent l'alimentava per engrèixar-lo. Fins i tot quan es prohibeix la lliure circulació d'animals pels carrers, es fa l'excepció amb el porc de Sant Antoni.

Una altra imatge que apareix acompanyant el sant és la campaneta, que simbolitza -la creença es aqueixa- l'aptitud del sant per a exorcitzar dimonis i esperits malignes.

Dels ser per açò que les esquelles també apareixen a la festa i que la gent les fa sonar (com més va menys) mentre ballen al voltant de la foguera; des d'aquest punt de vista, sembla que la interpretació més adequada de l'esquilla podria estar relacionada amb rituals d'expulsió d'esperits malignes. Això explicaria alguns actes relacionats amb la festa de Sant Antoni en alguns pobles de les nostres terres i, fins i tot, d'Itàlia. Així, per exemple, a Vilafranca, el dia de la "malea" es beu vi a les esquelles de les atzembles; i també en certs indrets d'Itàlia les dones donaven a beure als seus xiquets i xiquetes aigua de l'esquilla de Sant Antoni, perquè tenia la virtut -segons ells- de fer que parlaren més aviat i amb més desimboltura.

És indubtable que hi ha molts elements que converteixen la festa de Sant Antoni en una festa màgica, però -pagana o cristiana- la de Sant Antoni és la festa de l'hivern i, sobretot, la del foc.

Pasqual Boira i Muñoz